

ARTE PLASTICE, DECORATIVE ȘI DESIGN

FINE, DECORATIVE ARTS AND DESIGN

ALEEA SAVANȚILOR ȘI MEDICILOR ILUȘTRI DE LA UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE NICOLAE TESTEMIȚANU DIN CHIȘINĂU

ALLEY OF OUTSTANDING SCIENTISTS AND DOCTORS OF THE CHIȘINĂU STATE UNIVERSITY OF MEDICINE AND PHARMACEUTICS NAMED AFTER NICOLAE TESTEMIȚANU

ANA MARIAN¹

doctor în studiul artelor, cercetător științific superior,
Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0002-1530-0765>

CZU 730:61-05]:712.36(478-25)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2026.1.25>

Unică de felul său, Aleea Savanților și Medicilor Iluștri de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Chișinău a fost inaugurată la 9 octombrie 2015, în prezența mai multor personalități din domeniul medicinei, culturii și politicii. Ideea creării acestei alei aparține rectorului USMF „Nicolae Testemițanu”, profesorului universitar, academicianului Ion Ababii. Aleea conține busturile pedagogilor și medicilor, care, timp de peste 70 de ani, au format, către anul 2015, peste 40 de mii de medici. Diferiți ca prestanță artistică, cei 14 sculptori au realizat în total 49 de busturi, lucrând preponderent după fotografiile portretizaților, dar și solicitând părerea apropiaților acestora. A fost importantă și amplasarea armonioasă a busturilor în spațiul arhitectural, lucru la care a contribuit arhitectul Victor Chiosa.

Cuvinte-cheie: alei, busturi, monumente de sculptură, sculptori, arhitecți, personalități notorii din domeniul medicinei, amplasare armonioasă, expresie plastică.

The unique Alley of Outstanding Scientists and Doctors of the Chișinău State University of Medicine and Pharmacy „Nicolae Testemițanu” was inaugurated on October 9, 2015, in the presence of numerous personalities from the fields of medicine, culture and politics. The idea for this alley belongs to SUMPH Rector Nicolae Testemițanu and university professor and academician Ion Ababii. The Alley contains busts of educators and doctors, who, over the course of over 70 years, have shaped the careers of more than 40,000 medical professionals by 2015. Fourteen sculptors, each with a different artistic focus, created a total of 49 busts, working primarily from photographs of the subjects but also consulting with their families. A key aspect was the harmonious arrangement of the busts within the architectural space, facilitated by architect Victor Chiosa.

Keywords: alley, busts, sculptural monuments, sculptors, architects, outstanding personalities from the field of medicine, harmonious arrangement, artistic expression.

Introducere

Inaugurată la 9 octombrie 2015, în prezența mai multor personalități din domeniul medicinei, culturii și politicii, Aleea Savanților și Medicilor Iluștri, care se află în scuarul blocului nr. 1 de studii al Universității de Stat de Medicină și Farmacie (USMF) Nicolae Testemițanu, a fost un prilej favorabil pentru a întruni medici din diferite generații, foști studenți, care și-au recunoscut, în chipurile sculptate, profesorii de altădată [1 pp. 5-6].

¹ E-mail: anisoara-marian@yandex.ru

Crearea Aleii Savanților și Medicilor Iluștri ai USMF – un gest de mulțumire a generației actuale de medici pentru predecesorii lor

Ideea creării acestei alei aparține rectorului USMF *Nicolae Testemițanu*, profesorului universitar, academicianului Ion Ababii, care a ținut să perpetueze amintirea despre personalitățile care au contribuit la formarea mai multor generații de medici și farmaciști [1 p. 9]. Inițiativa a fost cu atât mai mult oportună, cu cât în acel an se împlineau 70 de ani de activitate a USMF. Relativ „tânără”, comparativ cu universitățile similare din țările Europei, către anul 2015, USMF a format peste 40 de mii de medici și farmaciști, dintre care mai mult de 7.000 activează în prezent peste hotarele țării.

Fondat în 1945, în baza transferului la Chișinău a Institutului de Medicină din Kislovodsk, creat, la rândul său, în baza Institutului de Medicină nr. 1, Institutului de Medicină nr. 2 și Institutului de Pediatrie din Leningrad, Institutul de Stat de Medicină din Chișinău (ISMC), deja la începutul anilor '50, pregătește absolvenți, printre care au fost și primii băștinași. Mulți dintre aceștia au devenit profesori universitari, continuitatea devenind o tradiție. La fel, câțiva dintre absolvenți au exercitat funcția de rector al Universității, de rând cu predecesorii Ipatie Sorocean (1945-1948), Nikolai Harauzov (1948-1951), Leonid Ganul (1951-1953), Nikolai Starostenko (1953-1959), printre care sunt Nicolae Testemițanu (1959-1963), Vasile Anestiadi (1963-1986), Leonid Cobăleanschi (1986-1994), Ion Ababii (1994-2016), Emil Ceban (2016-până în prezent) [2]. Întreg colectivul de profesori universitari a fost ghidat cu înțelepciune, de-a lungul timpului producându-se schimbări calitative în organizarea procesului de lucru, în structura universității, care, pe parcursul acestor ani, a fost îmbunătățită și extinsă. Datorită studiilor aprofundate, dar și mediului cultural în care s-au aflat, medicii și farmaciștii din Republica Moldova au făcut parte din pătura socială a intelectualității progresiste, care a susținut Mișcarea de Renaștere Națională și democrația în țară.

Crearea Aleii Savanților și Medicilor Iluștri ai USMF reprezintă un gest de mulțumire a generației actuale de medici pentru predecesorii lor. La propunerea Ministerului Sănătății, Aleea a fost inclusă ca parte componentă a Planului de dezvoltare a infrastructurii USMF, aprobat și de Guvernul Republicii Moldova [1 p. 10]. În lista personalităților selectate au fost incluse cadre didactice experimentate, clinicieni, savanți fondatori de școli și direcții științifice, medici – oameni de stat. Lista personalităților ale căror busturi urmau să fie edificate a fost pusă în discuție și aprobată la Consiliul științific al USMF și la Senatul universitar. A fost stabilit obiectivul de a reda chipurile sculpturale ale medicilor, profesorilor eminenți și savanților cu maximă asemănare portretistică și cu atitudine plină de demnitate. În cele ce urmează, prezentăm succint personalitățile ale căror busturi se află acum pe această Alee și autorii busturilor respective.

Repertoriul busturilor de pe Aleea Savanților și Medicilor Iluștri ai USMF din Chișinău

Vasile Anestiadi (1928-2014), rector, academician al AȘM, model de principialitate, exigență și responsabilitate (**Figura 1**); *Nicolae Eșanu* (1941-2009), distins profesor, model de patriotism universitar în numele prezentului și al viitorului. Busturile acestor două personalități au fost realizate, în forme fluide, unduioase, de către sculptorul Valerian Doicov (n. 1941).

Pavel Bâtcă (1927-2014), profesor, Lucrător Emerit al Școlii Superioare, mânguitor iscusit al bistrului; *Andrei Banaru* (1937-1987), pedagog talentat și excelent morfopatolog, cu o ținută academică impecabilă. Busturile acestor medici iluștri au fost lucrate cu atenție la detaliul portretistic de către sculptorul Mihai Damian (n. 1962).

Ștefan Plugaru (1938-2010), șef al Catedrei de microbiologie, virusologie și imunologie, decan al Facultății de Medicină Preventivă, un model de dăruire cauzei medicale și al omenescului cultivat în „cei șapte ani de acasă”. Bustul, elocvent sub aspectul mesajului și al interpretării plastice, a fost realizat de către sculptorul Ion Zderciuc (n. 1957).

Petru Galețchi (1938-2004), profesor eminent, specialist notoriu în domeniul microbiologiei, metodist de excepție al școlii superioare, patriot al neamului. Chipul acestui medic a fost transpus în bronz, cu detalii fidele de portret, de către sculptorul Ioan Grecu (n. 1968).

Figura 1. Bustul lui Vasile Anestiadi (1928-2014), lucrat de sculptorul Valerian Doicov

Sursa: foto Iurie Foca

Figura 2. Bustul lui Nicolae Testemițanu (1927-1986), lucrat de sculptorul Veaceslav Jiglițchi

Sursa: foto Iurie Foca

Nicolae Testemițanu (1927-1986), rector al ISMC, ministru al Sănătății, academician, profesor și distins Om de Stat (**Figura 2**); *Nicolai Starostenko* (1897-1972), rector al ISMC, ilustru savant, fondator al școlii de medicină internă din Moldova; *Vasile Procopișin* (1934-2008), savant eminent și patriarh al farmaceuticii moldave; *Diomid Gherman* (1928-2014), personalitate ilustră în domeniul neurologiei, academician al AȘM; *Toma Ciorbă* (1864-1936), ilustru medic umanist din Basarabia, fondator al primului Spital de boli infecțioase din Basarabia în 1896, bacteriolog, diagnostician; *Natalia Gheorghiu* (1914-2001), medic-legendă, pionier al chirurgiei pediatrie în Moldova, academician al AȘ a URSS; *Eugen Gladun* (1936-2014), ministru al Sănătății, membru corespondent al AȘM, personalitate notorie în domeniul obstetricii și ginecologiei, om cu o vastă cultură umanistă. Busturile tuturor acestor personalități au fost realizate cu respectarea asemănării portretistice și cu expresie plastică exemplară în redarea chipurilor de către sculptorul Veaceslav Jiglițchi (n. 1970).

Alexandra Vizitiu (1928-1990), prorector al ISMC, Pedagog Emerit, practician și savant în domeniul microbiologiei; *Constantin Matcovschi* (1930-2015), promotor al farmaceuticii autohtone, primul decan al Facultății de Farmacie a ISMC; *Valentin Topalo* (1943-2020), stomatolog, chirurg, specialist în domeniul chirurgiei oro-maxilo-faciale, monumentul căruia a fost instalat la Clinica de stomatologie universitară de pe strada Mihai Viteazul, nr. 1 din Chișinău. Busturile tuturor acestor personalități de asemenea au fost lucrate de sculptorul Veaceslav Jiglițchi.

Vasilii Cuprianov (1912-2006), șef al Catedrei de anatomie a omului a ISMC, academician al AȘM din URSS. Bustul acestui eminent profesor a fost lucrat și definitivat de sculptorii Tatiana Bazarova-Jiglițchi (n. 1972) și Dmitrii Harsanov, sub îndrumarea sculptorului Veaceslav Jiglițchi, care a monitorizat edificarea bustului.

Mihail Borzov (1899-1983), profesor, primul decan al ISMC, fondator al Școlii de dermatovenerologie; *Nicolae Anestiadi* (1916-1968), ilustru savant, fondator al Școlii naționale de chirurgie cardiovasculară; *Vitalie Bețișor* (1937-2005), promotor al ortopediei contemporane, academician al AȘM; *Timo-fei Moșneaga* (1932-2014), ministru al Sănătății, iscusit manager și Medic al Poporului; *Ion Prisacari*

(1935-1996), profesor universitar, Om de Stat cu nume de rezonanță în medicina autohtonă. Busturile acestor personalități ilustre au fost realizate cu mare grijă pentru detaliul realist de către plasticianul Vasile Sitari (n. 1971). În aceeași parametri artistici se încadrează și alte două busturi lucrate de sculptorul Vasile Sitari – *Ion Marin* (1931-2015), profesor universitar, renumit medic ortoped-traumatolog, talentat savant, ilustru pedagog, și *Ilarion Postolachi* (1936-2011), profesor universitar, șef al Catedrei de stomatologie ortopedică. Bustul lui Ilarion Postolachi a fost instalat în fața Clinicii stomatologice universitare de pe strada Mihai Viteazul, nr. 1.

Boris Șarapov (1897-1969), ilustru savant, fondator al Școlii naționale de neurochirurgie; *Andrei Zorchin* (1919-2005), profesor, fondator al Școlii de fiziopatologie din republică. Busturile acestor medici notorii au fost lucrate cu migală de sculptorul Grigore Sultan (n. 1958).

Ipatie Sorocean (1900-1964), primul rector al ISMC, cel mai grijuliu și iubitor părinte al studenților; *Arsenie Guțan* (1927-2010), personalitate notorie în domeniul stomatologiei naționale; *Gurie Coșciug* (1924-2013), patriarh al oncologiei naționale, savant înzestrat cu modestie excepțională; *Boris Pelin* (1912-1995), profesor la Catedra de anatomie a omului, personalitate ilustră a învățământului superior medical; *Chiril Draganiuc* (1931-2004), ministru al Sănătății, medic ilustru în domeniul afecțiunilor pulmonare, personalitate marcantă a medicinei autohtone; *Valerian Stîrikovici* (1890-1962), profesor, fondator al Școlii pediatrie din republică. Busturile acestor personalități notorii au fost sculptate cu păstrarea aspectului psihologic de către Veaceslav Zaițev (1945-2018). Tot acestui sculptor îi aparține efortul de a crea bustul lui *Roman Coșciug* (1924-1999), șef al Catedrei de terapie nr. 1 a Facultății de Perfecționare a Medicilor a ISMC, Om Eminent al Ocrotirii Sănătății.

Eugen Popșoi (1936-2001), profesor universitar în domeniul istoriei medicinei și cel al medicinei sociale, personalitate de rezonanță cu o vastă cultură. Bustul acestuia a fost lucrat de sculptorul Ion Bolocan (n. 1961), care a reușit să evidențieze starea interioară a portretizatului.

Valentina Halitov (1926-2012), profesor, ilustru medic infecționist, cu tact pedagogic și spirit moral înăscut. Bustul acesteia a fost sculptat de către Tatiana Bazarova-Jiglițchi (n. 1972).

Leonid Cobâleanșchi (1939-1994), rector al USMF *Nicolae Testemițanu*, proeminent savant, cu moralitate și modestie ireproșabile; *Constantin Țăbârnă* (1929-2010), patriarh al chirurgiei naționale, academician al AȘM. Busturile acestor două personalități ilustre din domeniul medicinei autohtone au fost modelate cu inspirație și pătrundere în aspectele psihologice de către sculptorul Grigore Băț (n. 1964).

Anatolie Zubkov (1900-1967), eminent savant, fondator al Catedrei de fiziologie a ISMC, autor al multor studii de fiziologie a omului. Bustul acestui om de știință medicală a fost realizat de sculptorița Natalia Vlasova (n. 1940). *Efim Muhin* (1918-1999), profesor universitar la Catedra de farmacologie. Bustul acestuia, lucrat, de asemenea, de Natalia Vlasova, se află la USMF *Nicolae Testemițanu*, Centrul Universitar de Simulare în Instruire Medicală de pe str. 31 August 1989.

Moisei Ghehtman (1901-1973), vice-ministru al Sănătății, eminent savant, a fondat Catedra de medicină socială și organizare a ocrotirii sănătății la ISMC; *Nikolai Kuznețov* (1897-1988), profesor, patriarh al histologiei practice și al chirurgiei regenerative. Busturile acestor doi medici notorii au fost sculptate cu dedicație de Iuri Terehov (n. 1943). De asemenea, acestui sculptor îi aparțin busturile străluciților medici: *Alexei Molohov* (1897-1966), profesor universitar, fondator al Catedrei de psihiatrie a ISMC; *Constantin Ețco* (1941-2017), unul dintre cei mai importanți specialiști în domeniul medicinei sociale și al managementului sanitar din țară; *Gheorghe Paladi* (1929-2025), profesor universitar, șef al Catedrei de obstetrică și ginecologie, monumentul căruia a fost instalat la Spitalul Clinic Municipal nr. 1; *Ion Lupan* (1952-2017), profesor universitar, academician al AȘM, șef al Catedrei de stomatologie infantilă; *Savelie Rubașov* (?-?), medic eminent, șef al Catedrei de chirurgie.

Aron Cocerghinschi (1898-1971), savant, clinician și fondator al Școlii de obstetrică și ginecologie din Moldova; *Vasilii Cecurin* (1891-1963), fondator al Catedrei de otorinolaringologie a ISMC. Chi-purile acestora, cu atitudine plină de inteligență și demnitate, au fost realizate de către sculptorul Ion Beldii (n. 1938).

Gheorghe Baci (n. 1936), ilustru profesor de medicină legală, academician. Bustul acestuia a fost instalat, în 2021, în prezența protagonistului, la Centrul de Medicină Legală, str. Vladimir Korolenko, nr. 8 din Chișinău.

Caracterul inedit și documentar al Aleii Savaștilor și Medicilor Iluștri ai USMF

Este de menționat faptul că sculptorii care au lucrat la Aleea Savaștilor și Medicilor Iluștri din Chișinău au considerat, urmărind segmentul nou al Aleii Clasicilor din Chișinău [3] [4], că ar fi mai indicat să fie stabilite aceleași proporții pentru toate busturile. Mai mult ca atât, au decis să fie păstrat și un „stil” documentar, aproape identic, lucrând chipurile de pe fotografiile de epocă, în special cele din acte. Astfel a fost păstrat aspectul unei anumite vârste, pentru aceasta fiind necesară asemănarea portretistică, dar și conferirea unei aluri de umanism și dedicație profesiei, sesizabile în toate chipurile sculptate [5].

Diferiți ca prestanță artistică, cei 14 sculptori au realizat în total 49 de busturi, lucrând preponderent după fotografiile portretizaștilor, dar și solicitând părerea apropiaștilor acestora. De altfel, a fost importantă și menșinerea unei stilistici, a unui concept unic, în elaborarea căruia artiștii plastici au fost susșinuși de Consiliul Nașional pentru Monumente de For Public, Direcșia Patrimoniu Cultural și Arte Vizuale, Muzeul Nașional de Artă a Moldovei, Asociașia Arhitecștilor din Moldova. A fost importantă și amplasarea armonioasă a busturilor în spașiu arhitectural, lucru la care a contribuit arhitectul Victor Chiosa.

Concluzii

De o însemnătate deosebită pentru tabloul cultural al Republicii Moldova, fiind și de o veritabilă valoare artistică, aceste busturi poartă amprenta atât a personalităștilor notorii și a realizărilor acestora cât și a perioadelor din istorie în care au activat. Contribușia lor la prosperarea știinșelor medicale, ponderea lor ca profesioniști au contribuit la crearea acestui panteon, care va rămâne ca o mărturie a dăruirii de sine a medicilor și farmaciștilor de la USMF *Nicolae Testemișanu* timp de opt decenii.

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul Proiectului de cercetare: „Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene” (2024-2027) al Institutului Patrimoniului Cultural al Ministerului Culturii din Republica Moldova.

Referinșe bibliografice

1. GROSSU, Iulian; Ion ABABII; Emil CEBAN; Didina NISTREANU; Silvia CIUBREI et al. *Aleea savaștilor și medicilor iluștri*. Chișinău, 2015. ISBN 978-9975-82-007-3.
2. RAEVSCHI, Mihail și Dumitru TINTIUC. *Ghidul muzeului Universitășii de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemișanu”*. Chișinău: Medicina, 2011. ISBN 978-9975-113-22-9.
3. TRIFAN, Călina. *Aleea Clasicilor*. Chișinău: ARC, 2009. ISBN 978-9975-61-541-9.
4. DEMCENCO, Nicolae; Ion HÎNCU; Tamara NESTEROV; Petru RAILEAN; Ion CHIRTOACĂ et al. *Monumente de istorie și cultură din Republica Moldova*. Chișinău: Știinșă, 1993. ISBN 5-376-01429-0.
5. Aleea savaștilor și medicilor iluștri din Chișinău. In: *Wikipedia*. Enciclopedia liberă. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Aleea_savan%C8%9Bilor_%C8%99i_medicilor_ilu%C8%99tri_din_Chi%C8%99in%C4%83u [accesat 2025-05-235).

Manuscris primit la 15. 04. 2026. Acceptat pentru publicare la 29. 05. 2026.

Acest articol este distribuit sub Licenșă Creative Commons Atribuire-Necomercial-Fără derivate 4.0 International.